

ואולם דעת הרמב"ם (ועוד) שאף כי מראשית הגז פטורים, במתנות חייבים אף בחוצה לארץ. (וע' ברמב"ן ובר"ן כמה טעמים לחלק ביניהם. וע"ע אור שמח – בכורים י,א). והובאו שתי הדעות בשו"ע (סא,כא). וזו לשון החתם-סופר (יו"ד שא): 'וכן דרכי ממש בכל יום טוב, לשחוט בהמה ולהפריש ממנה מתנות. וכן ראשית הגז. וכך עבד עובדא בפלתי...'.
ובארץ ישראל – הנה לשיטת הראב"ד שקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא, ונוהגת עתה תרומה מן התורה – ודאי גם אלו נוהגים. ולשיטת הרשב"א שקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבוא, וכן לדעת הרמב"ם שקדשה לעתיד לבוא אלא שאין תרומה נוהגת עתה מן התורה משום שאין 'כל יושביה עליה' – גם מתנות אינן נוהגות מן התורה אבל נוהגות מדרבנן.
'ומה שלא נהגו כן בארץ ישראל, הוא משום שאנו מעלין לכהונה על פי עצמו, ואינו ראוי ליתנו מתנות כהונה עפ"י עצמו... ואכתי חייבין להעלותן בדמים. ואחרונים ז"ל כתבו לנהוג בארץ ישראל – ע' יו"ד ס' ס"א ובאחרונים' (לשון החזו"א יו"ד ז (א), ג).

י'התם מנלן, דכתיב כל אשר יעבר תחת השבט – פרט לטרפה שאינה עוברת' – התוס' צדדו לומר שאפילו נחתכה למטה מן הארכובה – אינה כמעשר, לפי שאינה עוברת, 'ודוחק'. וצריך באור הלא לפי זה עיקר הדין משום שאינה עוברת, ואפילו אינה טרפה, ואם כן מה שייכות יש לשאר טרפות, ומנין למעט טרפה ממעשר?
ואולי הלימוד הוא בגדר 'קל-וחומר', ומה זו שאינה עוברת ואפילו אינה טרפה, שאין בה אלא פגם קטן – פטורה, טרפה שהורעה בעיקר חיותה לא כל שכן.
ואולם מדברי רש"י נראה שלא התמעט אלא מן הארכובה ולמעלה, ועיקר המיעוט הוא משום טרפותה, אלא שרמזה התורה פסול טרפות במיעוט זה שאינה עוברת [ואפשר דקים להו לרבותינו שאין סברה לדחותה ממעשר משום שאינה עוברת גרידא, אלא ודאי התמעטה מפני טרפותה]. (עפ"י קהלות יעקב מא)

דף קלז

'אמר קרא עשויות, שעושות שתי מצוות' – נראה שהדרש מבוסס על שינוי הכתיב בפסוק: עשויות, כאילו כתוב 'עשות עשות' – עשייה כפולה, דהיינו שתי מצוות. (תורת חיים).
וכן מצינו דרשות המבוססות על הכפלת אות במלה, כגון 'חלל' – שני חילולים. ע' במצוין בזבחים מו.

(ע"ב) 'זכמה כל שהן? אמר רב מנה ופרס...' – לפרש"י (להלן בד"ה מה בין), לשון 'כל שהן' גוזמא היא, ובאה להורות על שיעור מועט, כלפי מה שאמר ר' דוסא לשער במנה ופרס לכל צאן, חכמים משערים במנה ופרס בין כולם.
אבל הרמב"ן (עפ"י התוספתא. וכן מובא בשאר הראשונים) פרש, שלר' דוסא השיעור הוא מנה ופרס ועוד מנה ופרס, דהיינו שלש מנים (רגילים. שהן 75 סלעים) בין הכל. ולפי זה אין הפרש רב בין חכמים (60 סלעים) לר' דוסא. ולפי זה הלשון 'כל שהן' שנקטו חכמים צריך באור.
והפרש הרמב"ן, אפילו גזוז כמה פעמים, ובכל גזיזה אין שם אלא כלשהו – חייב, ובלבד שיהא בסוף (בגיות אותה שנה – לדעה אחת, לעיל קלו) כדי הפרשה.
ונקט ר' דוסא לשון 'מנה מנה ופרס', ולא אמר 'שלש מנים' – לפי שהרחלות נגזזות פעמיים בשנה, ואמר ר' דוסא ששתי הגזיזות מצטרפות להשלים השיעור.

(כתב במנחת חינוך (תקה, ט), וכן רש"ר הירש בפירושו לתורה (דברים יח), שמן התורה אין שיעור למתנה, ושיעור שיש וכד' – מדרבנן, וכעין תרומה.

ומוכן לפי זה שנקטו במשנה לשון 'כל שהן', וכמו ששינו 'הפאה אין לה שיעור', הגם שיש שיעור מדרבנן. אלא שלפי"ז לשון הגמרא 'כמה כל שהן', קצת קשה. וכן צריך באור מאין מקור דבריהם. ואולי למדו כן מדברי רב ושמואל שכללו יחדו ראשית הגז עם תרומה ופאה. אך צריך עיון מדוע תנא דפאה לא החשיב ראשית הגז בכלל הדברים שאין להם שיעור, בשלמא תרומה פרש"י שלא מנאה לפי ששיעורה רמז בתורה, אך ראה"ג שאינו רמז, קשה. ומשמע מזה ששיעורי ראשית הגז – מדאורייתא. וצ"ע).

– '... ו'כל שהו' דפרישית דיש לו שיעור – יש לנו הרבה כיוצא בו בתלמוד, וחד מינייהו בעירובין בפרק חלון (פ)... ואחד בראשית הגז...'. (מתוך תשובת הרשב"א ח"א שסג)

'רב ושמואל דאמרי תרוייהו בישראל שיש לו גיוזין הרבה עסקינן ומבקש ליתנן לכהן, ואמרינן ליה כל חד וחד לא תבצר ליה מחמשת סלעים' – אבל גם בגיזה מועטת חייב ליתן ראשית הגז. ואף על פי שאין בו כדי נתינה חשובה, והרי נאמר תתן לו? – אסמכתא בעלמא הוא. (תדע, שהרי כתוב זה אמור בתרומה, ואעפ"כ חטה אחת פוטרת את הכרי). (תוס' הרא"ש) החזון-איש (ריד) צדד שדין תורה הוא זה, שלא לפחות משיעור חמש סלעים, (וכמו שלמדו זאת להלן מלעמד לשרת – כדי שיעור בגד קטן), אלא שדין זה אינו תנאי בעיקר מצות ראשית הגז אלא מצוה אחרת היא, הלכך חייב גם בפחות מכשיעור זה, אבל כשיש לו הרבה, חייב ליתן משקל ה' סלעים.

'התם בארץ הכא בחוצה לארץ' – הרי לפנינו מפורש בגמרא, שפאה נוהגת בחו"ל, וכמו שכתב הרמב"ם (מתנות עניים א, ד): 'וכבר נתפרש בגמרא שהפאה נוהגת בחוצה לארץ מדבריהם'. (ובכסף-משנה הראה מקורו מהמעשה בלוי שזרע בכישר (לעיל קלד): ומשמע שהיה זה בחו"ל, מכך שבא לפני רב ששת. ואין צורך בכך, שהרי היא גמרא מפורשת כאן). (עפ"י תורת חיים).

דף קלח

'כפיפה של צמר היתה מונחת בראש כהן גדול ועליה ציץ נתון...'. – אין כאן יתור בגדים, וגם לא חציצה, (כאשר העירו המפרשים) – כי כן מצוותו של הציץ, להיותו על 'פתיל תכלת', והפתיל היה עושהו כעין אריגה. והרי הכל טפל לציץ ואין כאן בגד בפני עצמו. (עפ"י פירוש רבי אברהם בן הרמב"ם, (שהסביר השמטת הרמב"ם, כי הכיפה היא הפתיל-תכלת, שבו היו קושרים את הציץ); אור הישר. וע' גם ברמ"א או"ח שג, עיונים בדברי חו"ל ובלשונם, עמ' יח).

'והוא שהתחיל בעל השדה לקצור' – פרש רש"י, שהתחיל לקצור את התבואה, ומפריש פאה מן הזרעים על האילן.

ואף על פי ששינו (פאה ב), הזורע את שדהו שני מינים, מפריש שתי פאות – כאן שונה, שעיקר השדה היא של זרעים, אלא שעלו בה כמה קלחי אילנות, הלכך מפריש רק מן הזרעים שהם עיקר, ופותר את האילנות. (עפ"י תורא"ש)

דף קלז

- ר"ד. א. אלו סוגי גיזות חייבים בראשית הגז ואלו פטורים?
ב. המורט גיזות צמר, או צמר שנתלש בדרך אחרת – האם חייב בראשית הגז?
ג. מהו מנין הבהמות הפחות ביותר לחלות חיוב ראשית הגז?
ד. מהו השיעור המנימלי של הגז שמתחייב?
ה. מהו שיעור הנתינה לכהן?
ו. מהם שיעורי תרומה ופאה?

א. אין חייב אלא גז כבשים הראוי לבגד צמר – להוציא גיזת בקר שאינה ראויה ללבישת אדם, ולהוציא 'נוצה' של עזים – שאינה ראויה לצמר, (וכתוב לעמד לשרת – דברי הראוי לשירות, דהיינו צמר. ואין 'צמר' אלא מכבשים בלבד). ולהוציא כבשים שצמרם קשה, שאינו ראוי לחימום, (ונאמר ומגז כבשי יתחמם. ואתיא 'גיוזה' 'גיוזה'. וגילוי מלתא הוא ולא לימוד גמור, שדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. תוס'. ע"ע בהגהות ריעב"ץ בכורות יז).

ב. השוטף את הרחלים במים, הצמר הנתלש על ידי כן – לחכמים, חייב בראשית הגז, ולר' יוסי – פטור. (שמצריך 'גיוזה' כדרכה).
וכן לענין חיוב לקט – סובר ר' יוסי שאין חיוב אלא בדרך קצירה (ולקט קצירד) ולא ע"י קטיפה או עקירה ותלישה. וחכמים חולקים.
ואולם דבר שדרכו בקיטוף או בעקירה ובתלישה – מודה ר' יוסי שחייב. (הרמב"ם פסק לענין ראשית הגז שהשוטף את הרחלים חייב. ואילו לענין פאה כתב כר' יוסי. והר"ן תמה. וע' כס"מ; יש"ש; שעה"מ יו"ט ג,ג; מנ"ח רטז, ב. ויש שמחלקים בין פאה ללקט. ע' בפרוש הראב"ד לתו"כ, קדושים ב, ד).

ג. מנין הבהמות הפחות ביותר, לחיוב ראשית הגז: לבית שמאי, שתיים (שנקראים 'צאן'). לבית הלל – חמש. (וחמש צאן עשויות – שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה. כלומר נתחדשה לו מצוה בצאנו). ר' ישמעאל בשם אביו: ארבע צאן. (וארבע צאן תחת השעה). וכן הכריע רבי כר' יוסי, שמפי שמועה אמרה, מפי חגי זכריה ומלאכי (ר' יוחנן. וכן פסק הר"ף. ואולם הרמב"ם פסק להלכה כבית הלל). ולכל הדעות אין חיוב אלא במספר בהמות ולא במספר גיזות של אותה בהמה. (לעיל קלו).

ד. שיעור הגז המנימלי לחיוב ראשית הגז: לר' דוסא בן הרכינס, מנה ופרס גז לכל בהמה ובהמה. כן פרש"י. והרמב"ן פרש (עפ"י התוספתא) מנה ופרס לשתי צאן, דהיינו שלשה מנים (רגילים), שהם 75 סלעים). וחכמים חולקים, ונחלקו אמוראים בשיטתם; – לרב, ששים סלעים, (דהיינו מנה ופרס בין הכל, במנה גדול בן ארבעים סלעים. כן פרשו למסקנא). ובלבד שכל בהמה תתן לכל הפחות חמשת מסכום זה. וכן אמר שמואל: ששים סלעים (אך לא שמענו בדבריו שצריך שיהיו מחומשות, ונחלקו המפרשים בדבר). ר' יוחנן אמר: שש סלעים. עולא אמר ר' אלעזר: כל שהן. (הרמב"ם פסק: ששים סלע, ודעת הטור: ששה סלעים).

ה. שיעור הנתינה – לרב ושמואל (וכן לר' יוחנן – לגרסא אחת ברש"י. ע' רש"ל, תו"ח ומהרש"א): אחד מששים. (והיינו מנימום סלע אחת, לרב ושמואל). לר' יוחנן בשם רבו, ר' ינאי: בשש. פרש"י: שכשיש לו שש סלעים, נותן חמש לכהן ואחד לו. כלומר, לעולם הוא נותן חמש סלעים לכהן, ואפילו יש לו גז של אלף סלעים. (ויש מהפכים הגרסא).

אם יש לו כמות גדולה של ראשית-הגז, ורוצה לחלקה לכמה כהנים – לא יפחות מחמשה סלעים לכל כהן. (שהם עשר סלעים בגליל. והוא שיעור שאפשר לעשות ממנו בגד קטן, דהיינו צמר לאבנט לכהן העומד לשרת.

שיעור זה משתער לפי הצמר לאחר ליבוננו. ונותן לו יותר, כדי שילבנונו הכהן ויעמוד על חמש סלעים. (קלח.).

הרוצה להוסיף על שיעורים הללו – מוסיף, ועשה מצוה. (תוס'. וצ"ב בדברי המנ"ח (תקח, ט) שכתב בפשיטת שאין סרך מצוה בתוספת, ואין צריך שאלה כשבא לחזור בו. ואם עושה כל גיזותיו ראשית הגז – מחלוקת תנאים, כדלעיל).

ו. מן התורה אין שיעור לתרומה ולפאה. אבל נתנו שיעור בתרומה-דאורייתא לעין יפה – אחד מארבעים, בינונית – אחד מחמשים, ולעין רעה – אחד מששים. ובתרומה-דרבנן – אפילו לעין יפה אחד מששים. ונתנו רמזים מן הכתוב לשיעורים הללו. (ובזמן הזה שהתרומה אינה נאכלת והולכת לאיבוד, מפרישים כמות מזערית בלבד. ראשונים).

וכן בפאה, נתנו חכמים שיעור – אחד מששים, ובין בארץ בין בחו"ל.

המוסיף על השיעורים הללו – מוסיף, ועושה מצוה, אלא שאינו חייב. (עפ"י תוס').

דף קלח

ר"טו. א. גזז אחת ומכר, גזז אחת ומכר – עד שגזז חמש; האם חייב בראשית הגז בגיזת הבהמה החמשית?

ב. הלוקח גז צאנו של נכרי, וכן הלוקח צאן מן הנכרי לגזוז – האם חייב בראשית הגז?

ג. הלוקח גז צאנו של חברו – על מי מוטל חיוב הנתינה, על המוכר או על הלוקח?

א. גזז ומכר גזז ומכר – רב חסדא מחייב, שהרי בשעת גיזה, כל אחת היתה בכלל צאנך. ור' נתן בר הושעיא פוטר, שהרי בזמן שהושלם שיעור החיוב – אין כאן צאנך. (הלכה כרב חסדא, שכן מורה פשוט המשנה. ריטב"א. ומסתבר שמודה רב חסדא, שאם בשעה שגזז אחת, לא היה בשאר הצאן כשיעור, ורק אחר שמכר את הראשונה גדלו הגיזות האחרות – פטור. שם. וכ"ש כשלא היו עדיין שאר הבהמות ברשותו בשעת גיזת הראשונה).

ב. הלוקח גז צאנו של נכרי – פטור. ואעפ"י שלקח את הגז בעודו מחובר, הרי אין אני קורא בו גז צאנך. כן פרש"י ועוד. (וכמו גז של בהמת הקדש, לעיל קלח). ואולם הרמב"ם כתב שאם לוקח גז מחובר – חייב. ואם אם לקח גזוז – פטור. וע' באור שמח בכורים י, ט.

הלוקח צאן מן הנכרי לגזוז, ויש לו קנין בצאן עצמו, אבל רק עד לאחר הגיזה – באנו למחלוקת רב חסדא ור' נתן בר הושעיא, שהרי כל בהמה חוזרת לבעליה הקודמים בתום גיזתה. אכן אם לקח את כולן עד פרק זמן מסוים – חייב לכו"ע, שהרי כולן שלו בזמן החיוב.